

DR. SZENTJÓBI ZOLTÁN*

A távollétes eljárás jövője a magyar büntetőeljárársban

Bevezetés

A távollévő terhelttel kapcsolatos eljárás (a továbbiakban: távollétes eljárás) olyan büntető eljárás, melyben a terhelt nincsen jelen a büntetőeljárás egy részében, így a nyomozási, vagy a vádemelési, vagy a bírósági tárgyalási szakaszban, vagy ezek egy részén, vagy nincsen jelen a teljes büntetőeljárás folyamán, a nyomozás elrendelésétől kezdődően a büntetőeljárásnak jogerős bírósági ítélettel való befejezéséig. A távollétes eljárást jogtörténeti síkban szemlélve a magyar büntető eljárási jogba nem mélyen beágyazott eljárási rend. A korábbi évtizedekben a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) hatályos rendelkezései által biztosított lehetőségekhez képest szűk körben került alkalmazásra.

A hatályos rendelkezésekkel részben azonos szabályokat a jogalkotó 2000. március 1. napján az 1973. évi I. törvény, a régi Be. XVII/A. fejezeteként tette a büntetőeljárás részévé. A távollétes eljárás – az új Be. közeli elfogadásáig – hatályos szabályait az „Eljárás a távollévő terhelttel szemben” megnevezésű, a Be. külön eljárásokat tartalmazó XXV. fejezete tartalmazza.

A távollétes eljárás lényegi szabályai elfogadásuktól kezdődően a mai napig érdemben nem módosultak, bár fontos részletekben változtak elsősorban a tisztességes eljáráshoz való jog követelménye alapján felépülő nemzetközi egyezmények és az Európai Emberi Jogi Bíróság (a továbbiakban: EJEB) ezen alapuló gyakorlata figyelembevételével meghozott Alkotmánybíróság döntések következtében.

A büntetőeljárásnak a vádlott távollétében történő lefolytatását eredményezik a XXV. fejezetet megelőzően is létező rendelkezések, az alapeljárási modellen belül a Be. 2011. március 01. napjától hatályba lépett módosítása 279. § (3) bekezdésének és a Be. 281. § (9) bekezdésének kiegészítése által. A XXV. fejezet rendelkezéseihez képest ezen esetek célja nem a terhelt ún. makacssága nyomán kialakult helyzet kezelése, hanem a terhelt döntésétől vagy tárgyalási magatartásától függően bekövetkező lehetőségek, ezért szorosan nem is tartoznak a távollétes eljárás kereteibe.

Az előreláthatóan hamarosan hatályba lépő új Be. tervezetében szereplő rendelkezések alapján kijelenthető, hogy a hatályos rendelkezésekhez képest várhatóan kisebb részben módosulnak a távollétes eljárás szabályai, míg ennél lényegesen nagyobb mértékben változhatnak a terhelt tárgyalási jelenlétével kapcsolatos szabályok.

„A büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről” megnevezésű, 2016. március 9. napján elfogadott EU 2016/343 Irányelv hatása kézzelfogható az új Be. tervezetében.

A távollétes eljárást és a tárgyalásról lemondást érintő követelmények az európai emberi jogi ítélezés gyakorlatában

A távollétes eljárás bírói gyakorlatának ismertetése során megkerülhetetlen a *tisztességes („fair”) eljárás* fogalmának megemlítése és elengedhetetlen a fogalom – a távollétes eljárást szorosan érintő – tartalmának részben az EJEB esetjogán keresztül történő kibontása.

A tisztességes eljáráshoz való jog tartalmának kifejtéséhez:

- az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán 1966. december 16. napján elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (a továbbiakban: *Egyezségokmány*) 14. cikkének 1. és 3. pontjainak, valamint
- a Rómában 1950. november 4. napján kelt, az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett ún. Római Egyezmény (a továbbiakban: *Egyezmény*) 6. cikkének 1. és 3. pontjainak ismertetése visz benünket a legközelebb.

A nemzetközi egyezmények szövegrészlete alapján látható, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog tartalmát teljes egészében a nemzetközi egyezmények sem fedik le mindenben azonosan¹, illetve a terhelt jelenlétének jogát az Egyezmény kifejezetten meg sem említi.

A tisztességes eljáráshoz való jogba elsődlegesen a következő részjogosítványok tartoznak:

¹ Az Egyezségokmány tartalmazza a terheltnek a tárgyaláson való személyes megjelenési jogát, ellenben Egyezmény ezt terhelti jogként nem jelöli meg.

- a törvény által felállított bíróság,
- a bíróság függetlensége és pártatlansága,
- az eljárás nyilvánossága,
- az észszerű időn belüli eljárás, valamint
- az eljárás tisztességessége.

A távollétes eljárás kérdésköre szorosan kapcsolódik a tárgyalás tisztességességének követelményéhez, ezen belül a fegyverek egyenlőségének elvéhez is.

„A tisztességes eljárásnak az egyezmény- és alkotmányoszövegekben nem nevesített, de általánosan és nem vitatottan elismert eleme a „fegyverek egyenlősége”, amely a büntető eljárásban azt biztosítja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy a tény- és jogkérdésekben véleményt formálhasson és állást foglalhasson. A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen. A fegyverek egyenlőségének egyik feltétele (és a nemzetközi szervek esetjogában is leginkább kimunkált területe) a felek mindegyikének személyes jelenléte az eljárási cselekmények során...”²

A tisztességes eljárás követelményének az EJEB gyakorlata szempontjából történő pontosabb megértéséhez érdemes megemlíteni néhány, a fegyveregyenlőség elvének tágra értelmezett körébe tartozó jogesetet.

A vád és a védelem jogainak egyenlőtlensége több esetben vezetett már a tagállami szabályozásnak az Egyezménybe ütközése megállapítására. Az eljárási határidők nem egyenlő feltételekkel történő meghatározása³, vagy a védelem jogának olyan értelmű korlátozása, mely miatt a védelem nem szerez tudomást a vádhatóság egyes beadványairól, így arra módja sincsen reagálni, azaz az „ellenfelénél” hátrányosabb helyzetbe kerül⁴, a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét idézi elő. Nem egyeztethető össze e joggal az sem, ha a vád nem csatol az ügy irataihoz az ügy szempontjából releváns dokumentumot és ezzel nem teszi lehetővé annak a védelem által történő megismerését.⁵ Nem lehet egyetlen, akár a vádlottat terhelő, akár mellette szóló bizonyítékot sem elzárni a védelemtől⁶, csak ha a közérdek sérelmének veszélye ezt indokolja.⁷

A terhelt személyes jelenléti jogának tárgyalására rá térve, arra csak látszólagosan távolról ráközelítve említést érdemel, hogy az Unió alapvető működési

elve a szubszidiaritás. Politikai értelemben ennek lényege, hogy azon a szinten történjen meg egy adott ügy intézése, ahol ezáltal a leghatékonyabban valósítható meg egy adott feladat. A szubszidiaritásnak a büntetőperbeli bizonyításra való alkalmazása azt eredményezi, hogy a tagállami bíróságok feladata a tényállás megállapítása és az EJEB csak abban az esetben kifogásolhatja azt, ha a tagállami bíróság távollétes eljárás nélkülöz minden észszerűséget és nyilvánvalóan önkényes.⁸

A bizonyítási eljárás lefolytatásának, azaz a tényállás megfelelő szinten történő megállapításának követelménye a közvetlenség elvének tiszteletéből indul ki.⁹ Ezért az EJEB is tartózkodik a tényállások felülbírálatától (akárcsak általánosságban a tagállami szabályozásban a felsőbb bíróságok az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás esetében). Azonban ha a terhelt nem vesz részt a tárgyaláson, akkor adott esetben az EJEB sem élhet a közvetlenség elvéből következő megismerés lehetőségével.

A terhelt jelenléte feltétele, hogy a tisztességes eljárás részjogosítványait, így pl. a tanú kikérdezésének a jogát, vagy az Egyezmény 6. cikk 3. pontjában írt többi vádlotti jogot gyakorolhassa.¹⁰ A szakirodalomban sokat hivatkozott egyik ügyben¹¹ az EJEB akként tette fel a költői kérdést, hogy miként gyakorolhatja a terhelt a tisztességes eljárás szerinti részjogosítványait „anélkül, hogy jelen lenne a tárgyaláson”.

Az EJEB gyakorlata következetes, a jelenlét jogának az Egyezménybe ütköző megsértését több ügyben megállapította.¹² Az EJEB csak szűk körben tartja elfogadhatónak a távollétes eljárást. Leginkább akkor, ha a terhelt távolmaradására úgy lehet tekinteni, hogy lemondott a részvétel jogáról.¹³ A bíróság a részvétel

⁸ Vidal kontra Belgium 1992 ügyben az első fokon felmentett vádlott, az ügyész fellebbezése miatt további négy mentő tanú megidézését kérte, melynek a másodfokú bíróság mindennemű indokolás nélkül nem tett eleget, majd bűnösnek mondta ki a vádlottat.

⁹ *Hati Csilla: A közvetlenség elve mint „lappangó alapeln” jövője a büntetőeljárásban.* JURA, 2015/2, 184–190. o., Hati Csilla: Egy eltűnt alapeln, a közvetlenség a büntetőeljárásban. In: Elek Balázs – Miskolczy Barna (szerk.): Úton a bírói meggyőződés felé. A készülő büntetőeljárás törvény kodifikációja. Debrecen, PrintartPress, 2015, 159–177. o.

¹⁰ A Krombach kontra Franciaország 2001 ügyben a bíróság így fogalmazott (86. §): „Senki sem vitatta, hogy a vádlott jelenléte a büntető tárgyaláson kulcsfontosságú, egyrészt a meghallgatáshoz való jog miatt, másrészt pedig annak szükségessége miatt, hogy ellenőrizzék állításait...”

¹¹ Colozza Kontra Olaszország 1985 ügy.

¹² Brozicek kontra Olaszország 1989 ügyben az olasz hatóságok az alapján állapították meg, hogy a terhelt ismeretlen helyen tartózkodik, hogy idézése egyszerű, nem tisztázott okból „nem kereste” jelzéssel érkezett vissza. A Belziuk kontra Lengyelország 1998 ügyben a kérelmező nem vehetett részt a fellebbviteli tárgyaláson, holott az ügyész az elsőfokú, a terhelt bűnösségét kimondó ítélet helyben hagyását kérte. Az EJEB szerint a jelenlét jogának sérelmét nem korigálja az sem, ha a terhelt írásban észrevételt tehet. A Constancinescu kontra Románia 2000 ügyben az első fokon felmentett vádlott nem kapott lehetőséget a másodfokú tárgyaláson védekezésének előterjesztésére, holott bűnösségét először ott állapították meg. A Somogyi kontra Olaszország 2004 ügyben a távollétben elítelt ügyének újra tárgyalását kérte arra hivatkozással, hogy az idézés átvételét igazoló iraton nem az ő aláírása szerepel. Ennek ellenére megtagadták ügyének újra tárgyalását.

¹³ Sejdivic kontra Olaszország 2006 ügyben az olasz hatóságok anélkül vélelmezték, hogy a terhelt lemondott a személyes megjelenés és védekezés jogáról, hogy bizonyítani tudták volna, hogy tudomása volt az ellene indított eljárásról. Ha a terhelt nem tudott a vele szemben folyamatban lévő eljárásról,

² A bekezdés a 6/1998. (III. 11.) AB határozat II/5. pont harmadik bekezdéséből vett idézet. A határozat a tisztességes eljáráshoz való jogon belül a védelemhez való joghoz kapcsolódó, a büntető távollétes eljárásban keletkezett iratokból való másolat adásával összefüggő egyes jogszabályi rendelkezések alkotmányosságát vizsgálta, melynek során természetesen figyelemmel volt az EJEB gyakorlatára is.

³ A Lamy kontra Belgium 1989 ügyben a fegyver egyenlőség sérelmének tekintette a bíróság, hogy a vádlott védője a fogvatartás első 30 napján nem juthatott hozzá a nyomozati iratokhoz, holott ez a lehetőség a vád részére végig nyitva állt, ez pedig számottevően befolyásolta a védelem esélyeit a szabadlábra helyezés iránti kérelmek terén.

⁴ Bulut kontra Ausztria 1996.

⁵ Meftah kontra Franciaország 2001.

⁶ Rowe és Dawis kontra Egyesült Királyság 2000.

⁷ Jasper és Fitt kontra Egyesült Királyság 2000.

jogáról való lemondásaként értékelte azt, mikor a terhelt – bár módja lett volna rá – azért nem vett részt a tárgyaláson, mert attól tartott, hogy a bíróság esetleg elrendeli letartóztatását.¹⁴

A távollétes eljárás akkor is megőrzi tisztességes jellegét, ha a jog engedélyezi a távollétes eljárást.¹⁵ Ebből azonban nem következik, hogy a jog egyben arra is köteles, hogy a terhelt döntését tiszteletben tartsa. „A bíróság nem kötelezhető arra, hogy jelenlététől eltekintsen, amennyiben úgy látja: az igazság megállapításában segítené, ha képet kapna arról, kiről is ítélik.”¹⁶

A tisztességes eljáráshoz való jog nem elidegeníthetetlen. A terhelt nem rendelkezhet a független és pártatlan bírósághoz való joggal, azonban az Egyezmény nem zárja ki, hogy ne élhessen a tárgyaláson való jelenlét jogával. A jelenlét jogáról való lemondásnak önkéntesnek és egyértelműnek kell lennie. A lemondás vélelmen is alapulhat, amennyiben a hatóság igazolni tudja, hogy annak alapja van. Ennek érdekében mindent meg kell tenni, hogy kikényszerítsék a terhelt személyes részvételét.^{17, 18}

A magyar Alkotmánybíróság ennek alapján a következőképpen fogalmazza meg az eljáró szervek kötelezettségét: „Amennyiben a terhelt ismeretlen helyen tartózkodása miatt nem volt foganatosítható a gyanúsítottkénti kihallgatása, vagy ezt követően, de még a vádemelés előtt távozott ismeretlen helyre, a vádemelésre csak abban az esetben kerülhet sor, ha a terhelt felkutatása érdekében a törvényben biztosított eszközöket teljes mértékben kimerítették és a kutatás eredménytelenségéről a vádemelés kérdésében döntésre jogosult ügyész – az intézkedések sikertelenségének megállapításához kellő várakozási idő után – megbizonyosodott.”¹⁹

A másodfokú eljárásban a terhelt személyes jelenlétének a hiánya akkor már nem ütközik az Egyezménybe, ha ő nem is, azonban a védője jelen van. Ezzel az eljárás általában eleget tesz a tisztességes eljáráshoz való követelménynek.²⁰

Az EJEB következetes gyakorlata szerint távollétes

akkor tudatosan nem is vonhatja ki magát az alól, ennél fogva az sem állapítható meg, hogy valóban lemondott a részvétel jogáról.

¹⁴ Elaizer kontra Hollandia 2001 ügy; A Medicina kontra Svájc 2001 ügyben az EJEB azt sem értékelte a tisztességes eljáráshoz való jogba ütközőnek, hogy a terhelt saját akaratából úgy maradt távol az eljárástól, hogy védővel sem rendelkezett.

¹⁵ Poitrimol kontra Franciaország 1993

¹⁶ Bárd Károly: Tárgyalás a vádlott távollétében – Emberjog-Dogmatikai Analízis, Weiner A. Imre jubileumi kötet KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005. 222. oldal

¹⁷ A Colozza ügyben, az olasz hatóságok a hosszabb ideje körözött és nem a bejelentett lakóhelyén élő terhelt tekintetében „túl könnyedén”, tényleges erőfeszítések megtevése nélkül állapították meg azt, hogy ismeretlen helyen tartózkodik, majd hosszabb idejű börtönbüntetésre ítélték. Ezt követően letartóztatták, mellyel szemben panasszal élt, melyet az olasz bíróság elutasított.

¹⁸ Ezen alapul az Alkotmánybíróság alább tárgyalt 14/2014. AB. (V. 7.) határozat egyik döntése, mely alkotmányellenesnek tartotta azt, hogy a nyomozati szakban nem tette kötelezővé az elfogatóparancs kibocsátását, ennek ellenére engedte, hogy az eljárást a terhelt távollétében folytassák le és ellene vádat emeljenek.

¹⁹ 14/2004. (V. 7.) AB határozat 4.2.1. pont.

²⁰ Kamasinski kontra Ausztria 1989. A védővel rendelkező terhelt másodfokú eljárásból való kizárása nem jár feltétlenül az Egyezmény sérelmével.

eljárás alkalmazásának feltétele, hogy a terhelt ne legyen elzárva attól, hogy ügyét bíróság újra tárgyalja.²¹ Ügyének újratárgyalásához a terheltnek azt sem kell bizonyítania, hogy nem kívánta kivonni magát az igazságszolgáltatás alól, illetve rajta kívül álló okból nem tudott megjelenni.²²

A bíróság pártatlanságának követelményét azonban nem sérti, ha a terhelt ügyét először távollétében tárgyalták, majd előkerülése után ügyét jelenlétére és új bizonyítékokra tekintettel teljes egészében újra tárgyalva másodsor is ugyanaz a bírói tanács elítéli.²³

A vádlott távollmaradására vonatkozó döntésének a korlátja a tisztességes eljáráshoz kapcsolódó jog egy másik részjogosítványa, az ügy észszerű időben való elbírálásának a joga, mely „az igazságszolgáltatásba vetett bizalom erősítésének az eszköze és a jogbiztonság garanciája”.²⁴ A terhelt távollétének a védelem jogához, mint a tisztességes eljáráshoz tartozó joghoz való kapcsolatának tárgyalása szintén szükséges, hiszen bár nem minden tagállamban elengedhetetlen, hogy a távollévő terhelt érdekében védő járjon el (pl. az angliai gyakorlat, vagy a holland szabályozás sem kívánja ezt meg), de a tagállamok többsége (így Magyarország is) a távollétes eljárás szabályozása során hangsúlyt fektet a védőhöz való jog biztosítására. A kötelező védelem intézménye az igazságszolgáltatásba vetett bizalom fenntartásának és erősítésének érdekében olyannyira hozzátartozik a távollétes eljáráshoz, hogy azt a vádlott nem is utasíthatja vissza.

A távollétes eljárás alkalmazása során a védelem kötelező, e jog nem vonható el akkor sem, ha a terhelt jogosulatlanul maradt távol a büntetőeljárástól²⁵. A terhelt távollmaradása esetére nem helyezhető kilátásba az a hátrány, hogy korlátozzák a védelemhez való jogát^{26, 27}, ezért a tagállami szabályozásnak az igazolatlan távolléttől való visszatartás végett más tartalmú szankciókat kell biztosítaniuk a bíróságok számára.²⁸ A védelem jogának érvényesüléséhez önmagában nem elegendő az, ha a terheltnek védőt jelölnek ki, hanem a védelemnek hatékonynak is kell lennie²⁹, illetve a

²¹ A Poitrimol kontra Franciaország 1993 ügyben a bíróság megállapította, hogy: „a vádlott távollétében történő eljárás elvileg nem ellentétes az Egyezményvel, ha az érintett személy számára biztosított, hogy a bíróság meghallgatását követően újból döntsön a vád lényegéről, mind jogi, mind pedig ténybeli szempontból. A vádlott távollétében hozott ítélet ilyen felülvizsgálata nem függhet attól, hogy a távollmaradását ki tudta-e menteni. A Krombach kontra Franciaország 2001 ügyben a bíróság azonos tartalommal nyilatkozott: „az igaz, hogy a terhelt távollétében lefolytatott eljárás önmagában nem összeegyeztethetetlen az Egyezményvel, amennyiben a (terhelt) később el tudja érni, hogy egy bíróság ismét döntsön, miután meghallgatta (a terheltet) a vádnak a ténybeli, mint a jogi megalapozottságáról.” Sejdovic kontra Olaszország 2006., Somogyi kontra Olaszország 2004.

²² 14/2004. (V. 7.) AB határozat 2.2.2. pont; Lala kontra Hollandia ügy 1994.

²³ Thomann kontra Svájc 1996.

²⁴ Bárd Károly uo. 221. oldal.

²⁵ Lala kontra Hollandia 1994.

²⁶ Poitrimol kontra Franciaország 1993 ügyben azért marasztalta a bíróság a francia államot, mert a hatóság részére a magát át nem adó, szabadságvesztésre ítélt terhelt elveszítette a jogát arra, hogy fellebbezzon és ezt védő sem tehetette meg helyette.

²⁷ Van Geysegheem kontra Belgium 1999.

²⁸ Lásd pl. a Be.-nek a mulasztás jogkövetkezményeire vonatkozó rendelkezéseit.

²⁹ Imbrioscia kontra Svájc 1993.

védelem nem lehet pusztán formalitás,³⁰ és az sem mindegy, hogy a védelmet mikortól biztosítják a terheltnek,³¹ de a védelemnek csak a nyilvánvalóan nem kielégítő általános színvonala a releváns.³² Ha a jogi képviselő kötelező – tudjuk, hogy pl. a Be. szerint a távollétes eljárásban kötelező – akkor a bíróságokat fokozott gondossággal terheli az ingyenes jogi képviselő megítélése terén.³³

A távollétes eljárás alkotmányossági vizsgálatai³⁴

I.

Az alkotmányos jogokat és garanciákat érdemben érintő és néhol azokat feszegető jellege és tartalma okán az Alkotmánybíróság – jogalkalmazótól származó indítványt elbírálván³⁵ – a Be. XXV. fejezetét érintő legismertebb határozatában³⁶ (a továbbiakban: Abh.) a távollétes eljárást alkotmányosnak minősítette, azonban egyúttal több részlet szabály alkotmányellenességét is megállapította.

A távollétes eljárással szembeni legsúlyosabb kifogás az volt, hogy a bűnösség megállapításának, a büntetés kiszabásának és szabadságvesztés végrehajtásának nem akadálya, ha a bűncselekménnyel alaposan gyanúsítható személy nem értesül arról, hogy vele szemben büntetőeljárás indult. Nem elégséges ellensúly ezzel szemben a perújítás jogi lehetősége sem. A távollétes eljárás korlátozza a tisztességes eljáráshoz és a védelemhez való jogot, melyet a kötelező védelem sem orvosol. A szabályozás nem felel meg a nemzetközi követelményeknek, sérti a jogbiztonságot, valamint az ellentétes a bírói függetlenséggel, mert az ügyész jogkörébe helyezi annak eldöntését, hogy a büntetőeljárás lefolytatható-e a terhelt távollétében. A döntés a bíróságra kötelező, holott el van zárva attól, hogy a bizonyítékokat teljeskörűen értékelhesse. A terhelt fogalmának értelmezése során az Alkotmánybíróság a Legfelsőbb Bíróság értelmezését vetette alapul, kimondva, nem alkotmányellenes a terhelt távollétében való távollétes eljárás és határozathozatal lehetősége. Indokolt ugyanis, hogy a jogrend, valamint a bűncselekmények áldozatainak védelme érdekében lehetőség legyen az ismeretlen helyen tartózkodó terhelttel szemben is a büntető igény ténybeli alapjainak

és a terhelt bűnössége esetén a szankciónak jogerős bírósági ítéletben való rögzítése.

Az államnak alkotmányos kötelezettsége a büntető igény késedelem nélküli érvényesítése. Mindez a tisztességes eljárás követelményéből is levezethető, mert a büntető igény elbírálásának elhúzódása károsan befolyásolja büntető igazságszolgáltatás működését és tekintélyét, ami kedvezőtlen hatással van a sértett jogaira és érdekeire is.

Az Európai Unióhoz való csatlakozással jelentősen megnőtt a határok átjárhatósága, mely nagymértékben fokozza a büntető igazságszolgáltatás alól való kibúvás lehetőségét. Az ítéletek kölcsönös elismerésének és végrehajtásának feltételei megteremtésével mindez kifejezetten értelmet ad a távollévő terhelt elleni eljárásnak.

A büntető igény érvényesítésének kockázata az államot terheli. Az állam alkotmányos kötelezettsége a terhelt személyének megállapítása és hollétének felkutatása. Nem kizárt, hogy az államot e körben terhelő kockázatot csökkentsék bizonyos eljárási megoldások. Ezeknek a megoldásoknak azonban meg kell felelniük a tisztességes eljárás követelményének, melynek része a védelemhez való jog érvényesülése is.

A tisztességes eljárás fontos sajátossága, hogy *hiányzik a tisztességes eljárás és a védelemhez való jog egyik lényeges részeleme: a terhelt személyes joggyakorlásának és személyes védekezésének lehetősége.*

Ennek ellensúlyozására a külön eljárásra való áttéréstől kezdve kötelező a védői közreműködés. A védői funkció önálló tartalommal és önálló szakmai felelősséggel párosul, így a védő terhelttel való személyes kontaktus hiányában is megfelelőképpen elláthatja a feladatát.

További ellensúlyt képez a terhelt személyes joggyakorlásának és személyes védekezésének lehetősége tekintetében, hogy az eljárás jogerős befejezése előtt az elsőfokú tárgyalás megismétlésére, az eljárás jogerős befejezése után pedig perújítás elrendelésére van lehetőség.

A terhelt távollétében lefolytatott eljárás tisztességes voltának megőrzése, a védelem jogának szükségképpen korlátozásának arányossága érdekében a szabályozásnak meg kell felelnie a *kivételesség* és az *arányosság* követelményének.

Nem felelt meg azonban a kivételesség követelmények a Be. 527. § (2) bekezdése³⁷ és a Be. 529. § (1) bekezdése³⁸.

Az Alkotmánybíróság – figyelembe véve az EJEB távollétes eljárással kapcsolatos esetjogát is – megállapította, hogy a jogalkotó túlságosan széles és parttalan felhatalmazást adott a büntetőhatalmat gyakorló szerveknek azzal, hogy nem kívánta meg annak valószínűsítését, hogy a terhelt tudatosan kívánja magát kivonni az igazságszolgáltatás alól.

³⁷ Be. 527. § (2) bekezdés.

³⁸ Be. 529. § (1) bekezdés.

³⁰ Sakhnovskiy kontra Oroszország 2009.

³¹ Söylemez kontra Törökország 2006.

³² Kamasinski kontra Ausztria 1989.

³³ R.D. kontra Lengyelország 2001.

³⁴ A I., II. és III. részek szorosan a távollétes eljárással kapcsolatban hozott döntések, míg a IV. számmal jelölt részben a távollétes eljárással közvetve kapcsolatos eljárási kérdés került eldöntésre.

³⁵ A távollétes eljárás alkotmányellenességének megállapítását a büntetőeljárásban érdemi döntést hozó, így annak felelősségét teljes egészében viselő Pesti Központi Kerületi Bíróság büntető ügyszakos egyik bírója kérte.

³⁶ 14/2004. (V. 7.) AB határozat.

Ezzel szemben a Be. 527. § (2) bekezdése az ügyész számára általánosságban csak azt írta elő a vádemelés feltételeként, hogy a terhelt felkutatásán tett intézkedések ne vezessenek eredményre.

Nem felelt meg az átmenetiség követelményének a Be. 527. § (3)³⁹ és (5)⁴⁰ bekezdésének rendelkezése. Az átmenetiség követelményét sérti, hogy az ügyész anélkül emelhet vádat, hogy megkísérelte volna a rendelkezésre álló legerősebb eszköz, az elfogatóparancs alkalmazását.⁴¹ Ebből következik, hogy a büntetőeljárásnak az általános szabályok szerinti lefolytatásának lehetőségét azzal is meg kell teremteni, hogy a vádemelés ne történhessen meg anélkül, hogy azt megelőzően ne került volna sor az elfogatóparancs eredménytelen kibocsátására.

Az Alkotmánybíróság a terhelt védelemhez való jogának sérelmét fedezte fel a Be. 527. § (5) bekezdésében, mert az, alkotmányosan értékelhető ok vagy cél nélkül szűkíti a terhelt személyes joggyakorlásának alapjául szolgáló hatósági tájékoztatási kötelezettséget. Sem a büntetőeljárás egyszerűsítésére és költségeinek csökkentésére vonatkozó igény, illetve magával a hirdetményi kézbesítés gyakorlati hasznával szembeni kétségek sem indokolják, hogy az iratokat kizárólag a védő számára kézbesítsék. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság a Be. 527. § (2), a Be. 529. § (1), a Be. 527. § (3) és (5) bekezdését 2004. december 31. napjával tehát pro futuro hatállyal megsemmisítette.

Az Alkotmánybíróság a Be. 528. § (1) bekezdése második monda⁴² tekintetében a következő érveléssel döntött annak megsemmisítése mellett.

A rendelkezés nem azért alkotmányellenes, mert a bíróság csak az ügyész erre irányuló indítványa alapján jogosult a távollévő terhelt elleni eljárás lefolytatására, mert az ügyész viseli annak terhét, hogy a vádat a terhelt jelenléte nélkül is bizonyítsa. A rendelkezés alkotmányellenessége abból fakad, hogy kizárja a bíróság mérlegelési lehetőségét a büntetőeljárás felfüggesztése tekintetében akkor is, ha a bíróság, megítélése szerint nincsen abban a helyzetben, hogy megalapozottan érdemi döntést hozhasson az ügyben.

A terhelt jelenléte nélkül fokozott kockázatot jelent a tényállás hiánytalan és teljes feltárása és bizonyítása. Nem egyeztethető össze a büntető igazságszolgáltatás funkciójával az, hogy a törvényhozó megfosztja a bíróságot attól a mérlegeléstől, hogy a terhelt személyes jelenléte és vallomása nélkül megalapozottan dönthessen. Más alkotmányos jogok vagy érdekek védelme sem indokolja a bíróság erre való kényszerítését.

Erre tekintettel az Alkotmánybíróság a Be. 528. § (1) bekezdése második monda szerinti rendelkezését határozatának kihirdetésével, azaz ex nunc hatállyal megsemmisítette.

³⁹ Be. 527. § (3) bekezdés.

⁴⁰ Be. 527. § (5) bekezdés.

⁴¹ Be. 73. § (3) bekezdés.

⁴² Ha az ügyész indítványozza az ismeretlen helyen tartózkodó vádlottal szembeni távollétes eljárást, a bíróság az eljárást a Be. 188. § (1) bekezdésnek a) pontja alapján nem függesztheti fel.

Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a távollétes eljárás lefolytatásának alkotmányossága tekintetében meghozott döntése során figyelembe vette a terhelt által előterjeszhető perújítás szabályait, mely megfelelő eljárási garanciát nyújt a terhelt számára arra az esetre, ha a vele szemben hátrányosan téves bírósági ítéletet.

II.

A Be. 529. § (4) bekezdésével⁴³ kapcsolatban született meg az 1/2013. sz. Büntető jogegységi határozat.

Eltérő jogértelmezés alakult ki arról, hogy – a vádemelést követően ismeretlenné vált terhelt esetében – az ügyészi indítvány előterjesztésére rendelkezésre álló 15 napos határidő jogvesztő-e vagy sem, illetve a bíróság köteles-e folytatni a távollétes eljárást, ha az ügyész a 15 napon elteltét követően tesz indítványt annak folytatására.

A jogegységi döntés szerint az ügyész utólagos – indokoláshoz nem kötött – indítványa megteremti a távollétes eljárás folytatásának hiányzó törvényi feltételét, ezzel megszűnik az eljárás felfüggesztésének az oka. A jogegységi döntés része az a fontos megállapítás is, hogy a bíróság egyébként az eljárás folytatását követően nincsen elzárva attól, hogy a Be. 266. §-a alapján azt a későbbiekben felfüggeszse.

Az Alkotmánybíróság a 3231/2013. (XII. 21.) AB számon hozott határozatot a jogegységi döntés alkotmányellenességének megállapítására vonatkozó bírói kezdeményezés elutasításáról. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Abh. meghozatala után módosított Be. immár megköveteli annak valószínűsítését, hogy a terhelt tudatosan vonta ki magát az eljárás alól.

Mivel a terhelt személyes joggyakorlásának és védekezésének a hiánya a terhelt saját döntésén alapul, ezért éppen a tisztességes eljáráshoz való jog másik részjogosultsága, az eljárások észszerű időn belül történő befejezésének a követelménye sérülne akkor, ha a jogalkotó nem biztosítana lehetőséget a távollétes eljárás lefolytatására.

A távollétes eljárás lefolytatásának a kötelezettsége nem jár a bírói függetlenség sérelmével sem, mert azt nem sérti, ha a büntetőeljárás olyan szabályokat is tartalmaz, melyek a bíróságot a távollétes eljárás lefolytatására kötelezik. Mivel az ügyész mérlegelési jogkörébe tartozik annak eldöntése, hogy a rá háruló bizonyítási tehernek a vádlott távollétében is eleget tud-e tenni, így önmagában indokolja az ügyészi indítvány nélkülözhetetlenségét, ami az előbb említett távollétes eljárási garanciák mellett nem sérti a bírói függetlenséget.

Az Alkotmánybíróság szerint a jogegységi döntés nem tartalmaz semmilyen korlátozó rendelkezést arra vonatkozóan, hogy a bíróság a büntetőeljárás befejezésekor milyen tartalommal hozzon érdemi döntést.

⁴³ Be. 529. § (4) bekezdés.

Ezért a bírói mérlegelés követelménye sem szenved sérelmet.

A szabályozás továbbá nem kényszeríti érdemi döntés meghozatalára a bíróságot, hanem csupán a távollétes eljárás folytatását, illetve lefolytatását tartja kötelezőnek számára. Sem az ügyészi indítvány, sem pedig a jogegységi döntés nem köti a bíróságot abban, hogy a bizonyítási eljárás lefolytatásának eredményeképpen milyen tartalmú döntést hozzon.

A jogegységi döntés ráadásul tartalmazza, hogy a bíróság a Be. 266. §-a alapján abban az esetben is felüggesztheti az eljárást, ha annak valamennyi feltétele egyébként fennáll, így az ügyészi indítvány nem kényszeríti a bíróságot tudatosan megalapozatlan döntés meghozatalára. E körben szükséges Háger Tamás nyomán utalni arra, hogy a Be. a megalapozatlanság fogalmát nem határozza meg pozitív formában, arra a megalapozatlansági okokból lehet következtetni. A tényállás akkor megalapozott, ha megalapozatlansági hibában nem szenved.⁴⁴

III.

A Be. 531. § (5) bekezdése vonatkozásában azt a kérdést vizsgálta az Alkotmánybíróság,⁴⁵ hogy amennyiben a vádlott felkutatására tett intézkedések a másodfokú eljárásban vezetnek eredményre,⁴⁶ úgy érvényesülnek-e a tisztességes eljáráshoz való jog egyes garanciális elemei.

Az Alkotmánybíróság határozatában visszatérően ismertetését adja az Abh.-ban foglalt érveinek, majd kitér az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglaltak alapján a tisztességes eljáráshoz való tartalmát kitöltő ún. rész jogosítványok felsorolására. Ezt követően az Alkotmánybíróság utal a tisztességes eljáráshoz való jog lényegéről kialakított korábbi álláspontjára⁴⁷, miszerint a tisztességes eljárás: „... olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni. Egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes.”

A másodfokú eljárásban a bíróság bizonyos kivételektől eltekintve a teljes revízió elve alapján az elsőfokú bíróság ítéletének minden rendelkezését és az azt megelőző bírósági eljárást teljes terjedelmében felülvizsgálja. Feltétlen eljárási szabálysértés hiányában a másodfokú bíróság – szükség esetén – maga is helyesbítheti az elsőfokú határozatot, vagy ha ez nem

lehetséges, akkor az eljárás újbóli lefolytatására az ügyet visszaküldi az elsőfokú bírósághoz.

Ezért a másodfokú bíróság rendelkezésére álló jogosítványok mind jogkérdésben, mind pedig ténykérdésben lehetővé teszik az elsőfokú eljárást, mind az elsőfokú döntés felülvizsgálatát, ezáltal a szabályozás másodfokon is eleget tesz a tisztességes eljárással szemben támasztott követelményeknek, annak figyelembevételével, hogy az eljárás ésszerű időn belül történő lefolytatásának követelménye érvényesülésének útjában állna, ha az elsőfokú eljárás megismétlését a jogalkotó kötelezően előírná.

IV.

A tisztességes eljárás követelményével össze függ a Be. 360. § (1) bekezdésének megsemmisítéséhez vezető alkotmánybírósági döntés.⁴⁸

A nagyszámú beadvánnyal támadott jogszabályi rendelkezés alapján a másodfokú eljárásban a tanács elnöke döntött arról, hogy a fellebbezés elbírálására tanácsülést, nyilvános ülést vagy tárgyalást tűz ki.⁴⁹ Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy a törvény nem világos rendszerben tartalmazza a tanácsülés tartásának lehetséges eseteit, vagy az azon hozható határozatok típusát, ezáltal lehetőség nyílik a büntetőjogi főkérdésekben is a reformatórikus jogkör gyakorlására, ellenben a döntés nem kerül kihirdetésre, a felek nem értesülnek még a tanácsülés időpontjáról, de annak tényéről sem és még attól is el vannak zárva, hogy az ott történteket a jegyzőkönyv megismerésével ellenőrizhessék.

A szabályozás aggályos annak a társas bíráskodásra gyakorolt következményei miatt is. A döntést kizárólag a tanács elnökének a kezébe helyezi és így nem biztosított a bírói függetlenség elvének érvényesülése.

Mind a nemzetközi dokumentumok, mind az EJEB határozatai a bírósági eljárást egységes egésznek tekintik, ezért a nyilvánosság érvényesülésnek a követelménye nem szűkíthető le az elsőfokú távollétes eljárásra. A nyilvánosság teljes kizárása nyíltan sérti a tisztességes eljárással összefüggő követelmények érvényesülését. Ha az eljárás résztvevői nem értesülnek arról, hogy a tanács elnöke a tanácsülési elbírálást tartja indokoltnak, akkor nem is reflektálhatnak egymás észrevételeire, indítványaira.

Az Alkotmánybíróság az arányossági teszt elvégzése során megállapította, sem a bíróság munkaterhének csökkentése, sem az ún. „időszerűség”, sem az ésszerű időn belüli elbírálás, sem a védelem jogának korlátozásából eredő „időnyereség” nem tekinthető olyan számottevő értéknek, melyek indokolhatnák az alkotmányos jogok megszorítását.

Aggályos a hatályos szabályozás a határozat jogereje szempontjából is. A jogerő meghatározottsága alkotmá-

⁴⁴ Háger Tamás: Az ítéleti tényállás megalapozottságával kapcsolatos egyes kérdések a büntetőperben, Jogelméleti Szemle 2013/1., 31–44, (<http://jesz.ajk.elte.hu/> (letöltés: 2017. 05. 03.))

⁴⁵ 22/2014. (VII. 15.) AB határozat.

⁴⁶ Ha a vádlott felkutatására tett intézkedések a másodfokú bírósági eljárásban vezettek eredményre, a másodfokú bíróság tárgyalást tűz ki, és azon a vádlottat kihallgatja, valamint – ha szükséges – a vádlott által indítványozott további bizonyítást vesz fel. A másodfokú bíróság az eljárás eredményétől függetlenül az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyja, megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja.

⁴⁷ 6/1998. (III. 11.) AB határozat.

⁴⁸ 20/2005. (V. 26.) AB határozat.

⁴⁹ A tanács elnöke az ügy érkezésétől számított harminc napon belüli határon belül a fellebbezés elbírálására tanácsülést, nyilvános ülést vagy tárgyalást tűz ki.

nyos követelmény. A jogerő feltételeinek és beálltának megállapíthatósága kiemelkedően fontos. A tanácsülésen a határozat kihirdetése fogalmilag kizárt, ami a jogerőhöz fűződő hatások alkalmazhatósága tekintetében bizonytalanságot szül. Mindez a jogbiztonság jelentős csorbulását jelenti. A távollétes eljárásban a határozatok jogereje átmeneti, korántsem tekinthető a jogviszonyok véglegességét kifejező jogintézménynek.⁵⁰

Az Alkotmánybíróság határozatának hatására a törvényhozó a Be. ezen szakaszát a jogbiztonság és a tisztességes eljárás követelményeinek megfelelően újraszabályozta, meghatározva azon esetek körét, amikor a másodfokú bírósági távollétes eljárásban tanácsülésnek van helye.

A távollétes eljárás tervezete az új Be.-ben

A cikk írása során az új. Be. törvénytervezetként (a továbbiakban: tervezet) A Magyarország Kormányának T/13972. számú, 2017. április 2. napján a Parlament honlapján elérhető törvényjavaslata került feldolgozásra.

A tervezet jelenlegi állapotában eleget kíván tenni az Egyezmény, az Egyezségokmány, az EEJB gyakorlata, valamint az Alkotmánybíróság által kimunkált elveknek és gyakorlatnak.

Az Országos Bírósági Hivatal elnöke 2013 októberében kezdeményezte az új büntető eljárási törvény meghozatalára vonatkozó kodifikációs folyamat megindítását.⁵¹ Eszerint, az új Be. létrehozását elsődlegesen meghatározó időszerség követelményét olyan rugalmas szabályok létrehozásával kell elősegíteni, melyek pl. a kötelező terhelti jelenlét további lazításában öltenek testet. Széles körben lehetővé kell tenni a terhelt távollétében az ügydöntő határozat meghozatalát is.

A szabályozási elveket a Kormány 2015. év február 11. napján megtartott ülésen fogadta el. Revíziót igénylő elemként határozták meg a terhelt tárgyalási jelenlétének kötelezettségét, melyet megfontolandó olyan jogként definiálni, amelyről a terhelt – megfelelő garanciák mellett, pl. ha védelme biztosítható – lemondhat.

A terhelt tárgyalási jelenlétéről megjelent EU irányelv⁵² egyik célja, a tisztességes eljáráshoz való jog követelménye alapján – figyelemmel az igazságügyi határozatok kölcsönös elismerésének alapelveire is – a tárgyaláson való jelenlét jogára vonatkozó közös minimum szabályoknak az EJEB gyakorlatának sérelme nélküli rögzítése a büntetőeljárásban. Az Irányelv 3. fejezet 8. cikke szerint a terhelteknek joga van a tár-

gyaláson jelen lenni. A tárgyalás a terhelt távollétében is megtartható, azon a bűnösséget is megállapító és végrehajtható határozat születhet, feltéve:

a) kellő időben tájékoztatták a tárgyalásról és a meg nem jelenés következményeiről vagy,

b) a tárgyalásról értesített terheltet meghatalmazott vagy az állam által kirendelt védő képviseli.

Ha e feltételeknek a tagállam nem felel meg, mert a terhelt észszerű erőfeszítések ellenére nem volt fellelhető (például elmenekült vagy megszökött), a távollétes eljárásban a határozat szintén meghozható és az végrehajtható. Ellenben a terheltet a határozatról való tájékoztatáskor, különösen elfogásakor tájékoztatni kell a határozat megtámadásának lehetőségéről és az új tárgyaláshoz való jogról.

Az Irányelv 3. fejezet 9. cikke rögzíti az új tárgyaláshoz való jogot. Az új tárgyalásban az ügy érdemi részét újra el kell bírálni, ott új bizonyítékot vizsgálhatnak meg. A terhelt jelenlétének jogát, tényleges részvételét az új eljárásban biztosítani kell. Az Irányelv a terhelti jelenlét szükségessége helyett a terhelti jelenlétnek csupán a lehetőségeként történő értelmezése előtt nyitja meg az utat. Egyrészt, ez a távollétes eljárásnak az EJEB esetjogában is kimunkált kereteit minden eddiginél jobban megerősíti, másrészt akár az új Be. elfogadását követően is utat nyithat olyan megoldások irányába, melyek az új Be. tervezetében foglaltakhoz képest is megengedőbbek azon eljárásokkal szemben, melyek nélkülözik a terhelt személyes részvételét a büntetőeljárásban.

A tervezet jelentős változást tartalmaz a jelenlét jogának a vádlott általi lemondásának szabályaiban. A tervezet indokolása szerint a terhelt tárgyalási jelenléte elsősorban a terhelt joga és nem kötelezettsége, ami megfelel az ismertetett EU Irányelvnek.

A távollétes eljárásnak a Be. 279. § (3) bekezdés második mondata szerinti rendje teljesen megváltozik. Alapesetben a terhelti jelenlét kötelező volta ugyan megmarad⁵³, azonban a terhelt egyoldalú lemondó nyilatkozatával e kötelezettsége a bíróság jóváhagyása nélkül ipso jure megszűnik, a terhelti lemondást a bíróság legfeljebb tudomásul veheti.⁵⁴

A lemondásnak feltétele, hogy a terhelt védővel rendelkezzen, illetve a védőt felhatalmazza, hogy a részére kézbesítendő ügyiratokat kézbesítési megbízottként átvegye.⁵⁵

Adódik a kérdés, a védővel nem rendelkező terhelt a tárgyalási jelenlét jogáról joghatályosan lemondhat-e azt megelőzően, hogy védővel rendelkezne és őt megbízta volna a kézbesítési megbízotti feladatok ellátásával.

A tervezet szó szerinti értelmezése alapján a válasz nemleges, ugyanakkor a terhelt is kérheti védő kirendelést, és a védő részvétele kötelező a tárgyaláson, ha

⁵⁰ Elek Balázs: A jogerő a büntetőeljárásban. DEÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszék, Debrecen, 2012, 113. o.

⁵¹ 30237-32/2013. OBH.

⁵² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/343 Irányelve a büntető-eljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről.

⁵³ Tervezet 428. § (1) bekezdés.

⁵⁴ A tárgyalásról lemondást a terhelt jelenleg is kezdeményezheti, viszont a jelenlétről való lemondása csak úgy válik hatályossá, ha a bíróság erre irányuló felhívását elfogadva tesz egyértelmű nyilatkozatot a lemondásról; Kúria Bfv.III.314/2014/4.

⁵⁵ Tervezet. 430. § (1) bekezdés a) és b) pont.

a terhelt a jelenlét jogáról lemondott. Az EJEB-nek a védő kirendelésével kapcsolatos gyakorlatát felhívva, az sem tűnik elengedhetetlenül szükségesnek, hogy a terhelt a jelenlétről való lemondásakor kérje védő kirendelését, mert a bíróságnak erre irányuló terhelti nyilatkozat nélkül is biztosítania kell a védő részvételét az eljárásban. Ha ezt nem tenné meg, és nem rendelne ki védőt a jelenlét jogáról lemondó terheltnek, azzal az eljárás észszerű határidőben történő befejezése látná kárát, ami nyilvánvalóan ellentétes az eljárás gyorsítását célul tűző jogalkotói szándékkal is.

A tervezet nem szakít teljes egészében a hatályos szabályozással, illetve az EJEB gyakorlatára is tekintve, megadja a bíróság számára azt a lehetőséget, hogy a tárgyalási jelenlét jogáról lemondott terheltet maga elé idézze. Ehhez azonban már nem elegendő csak idézni a terheltet, hanem az szükséges hozzá, hogy a terheltet az előtte való megjelenésre végzésben kötelezze. A bíróság végzése nem fellebbezhető, így az eljárást észszerű időben történő lefolytatását e változás érdemben nem késlelteti.

A jelenlét jogáról történt lemondást követően a tárgyalási jelenlét, mint kötelezettség csak akkor jelenik meg újra a terhelt számára, ha jelenlétét a bíróság szükségesnek ítéli meg.

A tervezet azzal igyekszik megakadályozni, hogy a terhelt a jelenlétről való jogát visszaélészerűen, akár többször is gyakorolhassa, hogy ha egy alkalommal már lemondott e jogáról, akkor újabb alkalommal már csak a bíróság engedélyével tehet joghatályosan lemondó nyilatkozatot. A tervezet nem tartalmaz rendelkezést arra, hogy ebben az esetben a bíróságot döntésében bármi is korlátozná.

A tervezet szerint a távollétes eljárásban a hatályos szabályokhoz képest kisebb horderejűeknek tűnő változások várhatóak.

Az egyik változás abban áll, hogy a terhelt nem élhet majd azzal a Be. 531. § (2) bekezdésbe foglalt jelenlegi lehetőséggel, hogy az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatával szemben benyújtott fellebbezés bejelentése helyett a tárgyalás megismétlését kérhesse. Ez – figyelemmel „A távollétes eljárás alkotmányossági vizsgálatai” fejezet III. pontjában ismertetett Alkotmánybírósági határozatban foglaltakra is – nem tekinthető a tisztességes eljáráshoz való sérelmével járó változásnak, mert a távollétes eljárás észszerű időn belül történő lefolytatásának követelménye érvényesülését akadályozná, ha az elsőfokú eljárást a jogalkotó kötelezően előírná. Azzal, hogy a fellebbezés helyett a terhelt nem kérheti a tárgyalás megismétlését, a büntetőeljárás nem veszíti el tisztességes jellegét, mert az Alkotmánybíróság ugyanezen határozatában foglalt levezetése szerint a másodfokú bíróság jogköre elégséges garanciát nyújt a terhelt számára a tisztességes eljáráshoz való jog követelményének érvényesüléséhez.

Egy másik tervezett változás vagy inkább a bírói gyakorlatban kimunkált megoldásnak a hatályos jogszabályba történő beillesztése a következő. „A távollétes eljárás alkotmányossági vizsgálatai” fejezetben

ismertetem az 1/2013. sz. Büntető jogegységi határozatot, mely alapján a bíróság köteles lefolytatni – a felfüggesztett – távollétes eljárást is, ha az ügyész – akár a 15 napos jogszabályi határidőn túl – erre tesz indítványt. A tervezet a gyakorlat által kidolgozott megoldást a törvénytervezet részévé teszi a 750. § (3) bekezdés második mondatában.

Az új Be. (a 2016. év második felében megjelent) tervezetei szerint alapvető változás történt volna a távollétes eljárással összefüggően a perújítás hatályos szabályaiban.

Ismerjük, hogy az EJEB eseti döntései, a Be., az ismertetett EU irányelv is mintegy alanyi jogként biztosítja az ügy újra tárgyalásának a jogát. Az Alaptörvény XXVIII. fejezet (7) bekezdése pedig biztosítja a jogorvoslathoz való jogot. Az új Be. korábbi tervezetei ellenben nem tartalmazták a távollétes eljárásra vonatkozó önálló perújítási okot. A távol volt és előkerült terhelt csak a perújításra irányadó általános szabályok keretén belül léphetett volna fel a jogerős határozattal szemben.

Ha arra a következtetésre jutunk, hogy a terhelt vallomását tartalmaznia kell a perújítási kérelemnek, fellebbezés nélkül a következő tartalmi szempontból megkerülhetetlennek tűnő kérdés, különösen a Debreceni Ítéltábla egyik ítélete ismeretében, mely szerint a távollétes eljárásnak akkor van helye, ha a tényállás a vádlott kihallgatása nélkül is megállapítható⁵⁶. Azaz, a terhelti vallomás önmagában elégséges-e a perújítási eljárás megindításához, ha a terhelt nem ismeri be a bűnösségét, ténybeli beismerő vallomást sem tesz, vagy nem teljeskörűen tesz vallomást az ügy érdemére, vagy ha vallomást tesz, de az nem az ügy releváns körülményeire tartalmaz adatot. A bírói meggyőződés kialakulásához gyakran elengedhetetlen a vádlott kihallgatása, erről sok bíró nem szívesen mond le.⁵⁷

A szerző alkotmányossági aggálya egyébként abban az esetben is fennállt volna, ha az új Be. az előkerült terhelt vallomását, a törvény erejénél fogva, mint új bizonyítékot határozta volna meg. Ismét beleütköztünk volna ugyanis a terhelti vallomás tartalmának fent körülírt problémájába akkor is, ha nem vettük volna figyelembe, a terhelt vallomás megtagadásának joga sériül, ha a perújításhoz, azaz ügyének újra tárgyalásához való jogának garantált érvényesülését a jogalkotó attól teszi függővé, hogy ügyében vallomást tesz-e.

Az új Be. törvény tervezetének az alkotmányos követelményekhez történő igazításának vizsgálatakor felismerhető a távollétes eljárás szabályainak legmé-

⁵⁶ Debreceni Ítéltábla Bf.II.587/2011. Ilyen eset lehet, ha a vádlott beismerő vallomást tett, és a bizonyítékok egységes, valamint ellentmondásmentes láncolata az iratok alapján is alátámasztja a vádlott bűnösségét. Másodfokon nem felülbíráható az elsőfokú bíróság azon döntése, hogy lehetővé tette a vádlott számára, hogy lemondjon tárgyalási jelenlétéről. Ugyanakkor, ha a vádlott tárgyalási jelenlétének hiánya azt eredményezi, hogy a tényállás felderítetlen marad, akkor azzal az ítélet megalapozatlanná válik.

⁵⁷ Elek Balázs: A bírói meggyőződés és a megalapozott tényállás összefüggései. JURA, Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2014/1. szám, 40–55. o., Hágber Tamás: A bírói meggyőződés, szubjektív elemek a büntető ítélezésben, Jura, PTE ÁJK, 2014/2, 72.

lyebb és legátfogóbb elemzését adó 14/2004. (V. 7.) AB határozat utolsó bekezdése, amely ekként zárta le a távollétes eljárást alkotmányosnak minősítő levelezését: „Az Alkotmánybíróság véleményének kialakításánál számításba vette a különeljáráshoz hozott jogerős bírósági határozat elleni jogorvoslat, a perújítás sajátos szabályait is. Eszerint önálló perújítási ok, ha az alapügyben az ítéletet a terhelt távollétében tartott tárgyaláson hozták, perújítást azonban csak a terhelt javára lehet indítványozni. Ennek csupán az a feltétele, hogy a terhelt a tartózkodási helyéről idézhető legyen.”

Ilyen előzmények után hatalmas előrelépés jelent, hogy a hatályos törvénytervezet 637. § (1) bekezdés g) pontja alapján helye van perújításnak, ha az alapügyet a CI-CII. Fejezet szerint (tehát a távollévő terhelttel szemben vagy a külföldön tartózkodó terhelt távollétében) fejezték be. Az esetleges (félre)értelmezési lehetőségeket elkerülendő pedig, az (5) bekezdés szerint, a g) pont esetében is kötelező a perújítás folytatása, ha a terhelt elérhető.

Összefoglalás

Jelen tanulmány lezárásáig az új Be. még nem került elfogadásra, de különösebb bátorság nélkül kijelent-

hető, hogy a távollétes eljárásnak nemcsak jelene, de bizonyosan jövője is van a magyar büntető eljárási szabályai között. Ezt támasztja alá, hogy a tervezet, az európai- és a magyar (alkotmány) bírósági gyakorlat által kimunkált elveket és megoldásokat mára befogadta, azokat a hatályos szabályokhoz képest szélesebb körben engedi, illetve rendeli alkalmazni.

Attól is függően, hogy az országgyűlés által elfogadandó törvény végül milyen konkrét rendelkezéseket fog tartalmazni, némi kockázat mellett az is megjósolható, hogy az ismert EU Irányelv fenntarthat olyan jogalkotási folyamatokat, melyek elvezethetnek a távollétes eljárás szabályainak további kiterjesztéséhez. Különösképpen így lehet ez abban az esetben, ha a nyilvánvalóan hosszabb jogalkalmazási folyamat során felhalmozódó tapasztalatok nem a várt mértékben támasztják majd alá a büntetőeljárás gyorsításában megmutatkozó deklarált jogalkotói célt.

Ha pedig esetlegesen az új Be. elfogadása után a távollétes eljárás módozatait és szabályait a most megismerhető tervezethez képest is kiterjesztőbben fogja szabályozni, akkor a még nem ismert új megoldásoknak a tisztességes eljáráshoz való jog követelményével való összevetése sok izgalmas kérdést vehet fel és hozhat váratlan válaszokat, különösen, ha azok a tagállami alkotmánybíráskodás vagy az EJEB előtt méretetnek meg. ■

VADÁSZOK, HALÁSZOK A BÜNTETŐJOG HÁLÓJÁBAN

SZERZŐ: **Elek Balázs**

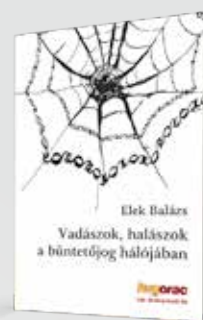
Igazi halásszá, horgásszá az válhat, aki betartja az írott és íratlan szabályokat, állapítja meg Elek Balázs bíró úr legújabb könyvében. A szerző a szenvedélyes, a természetet szerető, a halállományt tiszteletben tartó halászathoz, horgászathoz is segítséget nyújt a tudományos igényű elemzett jogeseteken keresztül, a jogi környezet bemutatásával. A művet minden érdeklődőnek, valamennyi horgásztársunknak szeretettel ajánlom.

Balla Lajos, a Debreceni Ítéltábla elnöke

A mű szerzője a vadászati büntetőjog jeles szakértője, könyvében azonban arról is tanúbizonyságot tesz, hogy a halászati és a horgászati jog ismerete sem áll távol tőle. Saját bevallása szerint írásának elsődleges célja és feladata, hogy elősegítse a szükséges büntetőjogi előírások megismertetését a vadászattal, halászattal és horgászattal kapcsolatba kerülőkkel.

Mint sportvadász és büntetőbíró ajánlom a könyvet minden természetkedvelőnek, vadásznak, halásznak és horgásznak, bízva abban, hogy elolvasásával e két nemes szenvedély és életforma veszélyeinek megismerésén keresztül hozzájárul a vadászat körében előforduló balesetek csökkenéséhez, az orvvadászat, orvhalászat és egyéb bűncselekmények visszaszorításához.

Makai Lajos, a Pécsi Ítéltábla elnöke

Ára: 4500 Ft